

ББК 60.524.251+60.027+60.028,13
Т52
УДК 316.647.5+172.3

Рекомендовано до друку вченою радою університету,
протокол №1, від 31 серпня 2007 року.

За повного або часткового відтворення матеріалів цього
видання посилення на нього обов'язкове.

Висловлені у виданні думки належать виключно авторам.

Редакційна колегія:

В.О. Бакальчук

М.А. Козловець

В.С. Крисаченко

Л.І. Мазука

П.Ю. Саух (керівник)

Т52 **Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності:
Матеріали засідання "круглого столу" від 29 травня 2007 р. / За
заг. ред. П.Ю. Сауха – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. –
124 с.**

У виступах учасників "круглого столу" розглянуті філософські аспекти проблеми толерантності, історичні корені проблем полікультурності та формування якостей толерантності в умовах глобалізованого світу, механізми толерантного спілкування і взаємодії в контексті міжкультурної та внутрішньокультурної комунікацій, а також висвітлені різноманітні форми прояву толерантності та інтолерантності в соціокультурному просторі сучасного українського суспільства.

60.524.251+60.027+60.028,13

© Житомирський державний університет
імені Івана Франка

ТОФТУЛ Михайло Григорович

*кандидат філософських наук, доцент,
Житомирського державного
університету імені Івана Франка*

Про міру толерантності

Згоджуючись загалом з учасниками круглого столу, які давали визначення поняття толерантності, слід зазначити, що необхідною умовою конкретизації цього поняття є осмислення питання міри толерантності. Ніхто не стане заперечувати, що терпимість (чи нетерпимість) не може мати абсолютний характер. Найнетерпиміші не можуть бути нетерпимими до будь-яких думок, поглядів, будь-якої поведінки і діяльності людей: щось то вони їм та дозволяють (мислено чи силою влади). Нетерпимість виявляється лише в тому, що рамки дозволу, вибору (рамки терпимості нетерпимих) у значній мірі звужено. А прихильники толерантності не можуть бути терпимими абсолютно до будь-яких думок, ідей, поглядів, до будь-якої поведінки і діяльності людей: щось то вони їм та забороняють. Ніхто фактично не підтримує принцип вседозволеності, навіть ті, хто його проголошує: вседозволеність теж обмежується певними рамками, хоча й не виправдано широкими. Сказане свідчить про необхідність визначення міри толерантності, яка максимально відповідала б принципам гуманізму, як їх розуміють сучасні прогресивні вчені, політичні діячі, теологи тощо. До того ж толерантність (чи нетолерантність) виявляється порізному в різних сферах життєдіяльності людей: у політичному житті суспільства, економічному, соціальному, релігійному тощо. А це знову-таки ускладнює завдання розв'язання цієї проблеми. Зрозуміло, що поняття толерантності має історичний характер. Те, що в минулі епохи вважалося толерантним, у наш час іноді оцінюється як прояв нетолерантності.

У житті суспільства (і людства загалом), історії його розвитку спостерігаються дві протилежні тенденції: 1) тенденція

уподібнення, уніфікації, асиміляції, знищення всього відмінного, специфічного, що має місце в культурах різних народів, мовах, релігійних віруваннях; 2) тенденція до збереження різноманітності – природної і культурної, індивідуальної і суспільної, унікальності особистісної, національної, релігійної тощо.

Однозначно, визначити, яка з цих тенденцій є, скажімо, прогресивнішою, мабуть, неможливо. Це в певній мірі стосується й захисників цих тенденцій розвитку суспільства й людства загалом. Правда, існує думка, що світоглядною основою толерантності є поцінування різноманітності – природної, індивідуальної, суспільної, культурної. Загалом підтримуючи цю думку, зазначимо, що нетолерантною може бути й людина (політична партія, релігійна організація тощо), яка нетерпимо ставиться до тих цінностей, які набули загальнолюдського характеру. Все це свідчить про те, що проблема міри є однією з основних (а, можливо, й основною) при з'ясуванні сутності толерантності. Так, міра толерантності по-різному виявляється, скажімо, в науці, філософії, теології тощо. Наука прагне чітко розрізняти істинні теорії і хибні, ті, що загалом відповідають дійсності за своїм змістом, і ті, що не відповідають. Толерантність тут виявляється в кращому разі лише у визнанні істинності деяких засад, законів чи окремих положень ("раціональних зерен") теорії, яка вважається загалом хибною, ненауковою. Філософія ж є такою системою знань, яка ґрунтується на засадах, більшість яких не можуть бути достатньо обґрунтованими, тому жодна філософська система не може претендувати на статус наукової. Наслідком цього є плюралізм, "поліфонія" філософського мислення, наявність багатьох філософських систем, які скоріше доповнюють одна одну, ніж протистоять. Міра толерантності філософської системи залежить насамперед від філософського методу, до якого вдається творець цієї системи. Толерантність релігії обмежується відповідними догматами, які вважаються непорушними. Можна назвати й інші сфери духовного і практичного життя суспільства, в яких міра толерантності виявляється по-різному.